

Yazın gəlişini axıskalılar da təntənə ilə qeyd edirlər

Novruz Azərbaycan xalqının zəngin maddi və mənəvi dəyərlərinin mühüm bir hissəsini özündə ehtiva edən mədəniyyət hadisəsidir. Bu bayram ən qədim bayramlardan olduğundan bir çox xalq onu müxtəlif rəvayət və bağlarla "özününküləşdirməyə" səy göstərir.

Tədqiqatçı-alim Elməddin Əlibəyzadə qeyd edir ki, qədim şumer eposu "Bilqamış" dastanında bahar bayramımız "yeni il", "yeni gün", "yazın ilk günü", "bahar bayramı" adlandırılır, bolluq, bərəkət rəmzi kimi xatırlanır. Təbiət ilə həmahəng yaşanan, torpağı "ana" qədər dəyərləndirilən Azərbaycanda "baharın gəlişi" önəmli bir hadisədir. Keçmişdə olduğu kimi, bu gün də Azərbaycanda və digər dövlətlərdə yaşayan türk mənşəli toplumlar Novruzunu Bahar bayramı kimi qeyd edirlər.

Ölkəmizdə yaşayan 15-dən artıq azsaylı xalqın nümayəndələri, o cümlədən Axıska türkləri də Novruz bayramını bizimlə birlikdə "hamımızın bayramıdır" deyə yüksək əhvali-ruhiyyə ilə qeyd edirlər. Novruz quruluşca mürəkkəb, məzmunca dərin və geniş mənə kəsb edir.

Xatırladaq ki, Axıska türkləri sovet lideri Stalin tərəfindən 1944-cü il noyabr ayının 14-də öz tarixi torpaqlarından yük vəqonlarına doldurularaq keçmiş SSRİ-nin müxtəlif ərazilərinə, xüsusən də Mərkəzi və Orta Asiya ölkələrinə sürgün olunublar. 1959-cu ildən etibarən onlar müxtəlif respublikalara köç ediblər. O cümlədən vaxtilə Qafqazda yaşayan altı etnik xalqdan biri olan axıskalılarından Gürcüstana və Azərbaycana gələnlər də çox olmuşdur. Onların Şəmkir, Quba, Xaçmaz, Saatlı, Sabirabad, Şabran və digər bölgələrdə toplum halında yaşadıkları məlumdur. Məmnunluq doğuran odur ki, Axıska türkləri yaşadıkları kənd və qəsəbələrdə yerli azərbaycanlı əhali ilə daha səmimi, daha mehriban münasibət yaratmışlar. Onlar da elin, obanın xeyrində, şərinde canyangısı ilə iştirak edir, xalqımızın milli bayramlarında, Ramazan və Qurban bayramlarında, habelə Novruzda ailəlikcə, böyük həvəslə bu bayramların iştirakçısına çevrilirlər.

Gəncə şəhər sakini, pensiyaçı-ağsaqqal Qasım Əliyev bildirir ki, qədim Gəncədə, eləcə də ətraf rayonlarda çoxsaylı Axıska türkləri yaşayır: "Mən onları Gəncəyə 1959-1960-cı illərdə Orta Asiyadan sürgündən dönəndən tanıyıram. O vaxtdan onlar yerli camaatla - böyükləri böyüklərlə, uşaqları uşaqlarımızla elə qaynayıb-qarışib ki, indiki gənclər bəzən bilmirlər ki, o, Axıska türküdür, ya azəri türkü. Çünki xeyrimizi, şərimizi, bayramlarımızı, el şənliklərimizi, eləcə də bütün türk dünyası üçün çox əziz olan Novruz bayramını birlikdə keçiririk.

Novruz çərşənbələri yaxınlaşdıqca bayram hazırlıqlarına başlanılır. Buraya ev-əşiyin, həyət-bacanın təmizlənməsi, bayram sovgatlarının və yeməklərinin hazırlanması və sair daxildir. Azərbaycanlılarda olduğu kimi, axıskalı ailələrdə də bu adət var. Küsülülük barışla əvəzlənəndə sosial harmoniya bərpa olunur.

Yumurta döyüşdürülməsi iki dünyanın - qışla yazın, soyuqla istinin mübarizəsini nümayiş etdirməkdir. "Toxum cücərtmək", "səməni qoymaq" təbiəti canlandırmaq, ona təsir etmək vasitəsi kimi anlaşılar. Axıska türklərində Novruza aid olan bayram adətlərindən biri də müxtəlif şəkildə adlandırdıkları, azərbaycanlı azyaşlılarla birlikdə icra etdikləri torba atmaq, "qulaq falı" və ya "qapı pusmaq"dır. Sonrakı dövrlərdə bəzi axıskalılar "torba atmağı" "qurşaq tutmaq" və ya şal sallamaqla əvəzləmişlər.

Axıskalılar azərbaycanlı qonşu və qohumları kimi, müasir dövrün "torba atmaq" mədəniyyətində "dəsmal atmaq" və "papaq atmaq" kimi yeni vasitələrdən istifadə edirlər. Ənənəyə görə papağı boş qaytarmaq olmaz. Novruzun papaq atmaq kimi dillər əzbəri olan bu adətini yerinə yetirən uşaqlar yetərinəcə öylənirlər.

Novruz Şərq ölkələrini - Mərkəzi Asiya (Qazaxıstan, Sibir, Altay və Şimal Qərbi Çin türkləri - uyğurlar), Ön Asiya (Şərqi Anadolu, Zaqafqaziya, Cənubi Azərbaycan və Özbəkistan türkləri) və Şərqi Avropanı (qaqauzlar, Krım, Bolqarıstan, Yuqoslaviya, Kipr türkləri) əhatə edən coğrafiyada yaşayan türk xalqları və axıskalılar tərəfindən məzmun etibarilə eyni, şəkildə müxtəlif formada həyata keçirilir.

Novruz şənliklərində məktəblilər müxtəlif kompozisiyalarda səhnəciklər hazırlayırlar. Vaxtilə Əlican Əzizovun da iştirak etdiyi "Özbək, türkmən, uyğur, tatar, azər bir boydur" mahnısı şənliyin ən yaddaqalan və insanları coşduran parçasıdır. Qasıqda yumurta daşıma, kisə (çuval) geyinərək qaçma yarışı, bir-birini arxasında daşımaq kimi yarışlar və məclisə ağ geyimli, əli çiçəkli Bahar qızın gəlişi Axıska türklərinin iştirakı ilə təşkil edilən Novruz şənliklərinin ən gözəl çalarlarıdır.

Ölkəmizdə azsaylı xalqların böyük sevinc hissi ilə azərbaycanlılarla birgə keçirdiyi Novruz mədəniyyətlərin ortaq bir bayramıdır. Müasir dövrümüzün bu ortaq bayramı yaşamaq sevinci, bolluq, bərəkət və barış harmoniyalı olaraq ənənələşmişdir.

Qeyd edək ki, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyəti və şanlı ordumuzun şücaəti ilə 30 illik erməni işğalından azad edilən Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrində bayram əhvali-ruhiyyəsi çox yüksəkdir. Böyük qayıdışın sədaları altında öz doğma yurdlarına qovuşan soydaşlarımızın həyətlərindəki tonqalların, yeni mənzillərində yandırdıkları bayram şamlarının şöləsi, habelə Novruz şirniyyatlarının özəlliği könülləri rıqqətə gətirir, insanlarda daha xoş ovqat yaradır.

Rəhman SALMANLI,
"Azərbaycan"